

VILMA NÉNI TÖRTÉNETÉVEL EMLÉKEZTÜNK A MENHÁZBAN

EMLÉKEK

„Az ENSZ holokauszt emléknapjához kapcsolódóan Ján Makovník tanár úr megható rövidfilmjét néztük meg, amelyben Szalay Vilma néni mesél...”

3

GYÓGYÍTÓK

„S hogy miért fontos a mai kor emberének ismerni a korábbi századok orvosainak életét, munkásságát? Napjaink orvosa a modern...”

4

BARBÁRSÁG

„Az ötletet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a „könyvek holokausztja” című dokumentumkiállítása adta. Megdöbbentő képek...”

6

Purim a Menházban

A Komáromi Zsidó Hitközség ezúton hív meg minden érdeklődőt purimi ünnepségére, melyet 2026. március 2-án, hétfőn 16:30-kor tartunk a Menházban.

Program:

- a Pressburger Klezmer Band koncertje
- a Megila (Eszter könyve) felolvasása - Hemera Ákos rabbijelölt
- ünnepi falatok, tombola

Szeretettel várjuk az érdeklődőket, a jelmezben, álarcban érkezők ajándékot kapnak!

A részvétel ingyenes, de előzetes regisztrációhoz kötött. Jelentkezéseiket február 27-ig várjuk a kile@menhaz.sk címen.

Preßburger Klezmer Band

1995-ben alakultunk Pozsonyban, mint az első szlovák zenekar, amelyet rendszeresen megérintett a közép- és kelet-európai zsidó tánczene, a klezmer energiája. Több mint harminc év alatt a színpadon kialakítottuk saját, lendületes zenei koktélunkat. Ötvözzük a zsidó, balkáni és orientális hagyományokat a szlovák és roma folklórral, örömmel keverünk hozzá jazzt, rockot, reggae-t vagy akár latint is.

Játszunk itthon és Európa különböző országaiban, fesztiválokon, koncertszínpadokon, kisebb helyszíneken egyaránt. Fokozatosan az európai world music szcéna természetes részévé váltunk. Élőben, az érzelmek kifejezésével játszunk. Hiszünk abban, hogy a zene képes megmozgatni, magával ragadni és teljesen megérinteni az embereket.

Széder este

A Komáromi Zsidó Hitközség idén is megrendezi hagyományos széder estjét, melyre 2026. április 1-jén, szerdán (első széder) 18:00-tól kerül sor a Menházban, Riszovannij Mihály vezetésével.

Jelentkezni március 23-ig lehet a kile@menhaz.sk címen.

Gyászolunk

Január végén kaptuk a szomorú hírt Budapestről, elhunyt **Spitzer Ágnes**, Schweitzer József főrabbi felesége. A rebecen több alkalommal kísérte el férjét, a későbbiekben fiát a Menházban zajló programokra. Az egyik legemlékezetesebb látogatásuk 1998 purimján volt, amikor Paszternák Tamás meglepetésszerű meghívására érkeztek városunkba. A dél-komáromi állomáson nagy csomagokkal szálltak le a vonatról két rabbiképzős diák kíséretében. A dobozok finom purimi süteményeket rejtettek, melyeket a délutáni Shalom klub résztvevőinek hoztak. A látogatás képeit digitális archívumunkban őrizzük. Az édesanya temetése után néhány nappal újabb tragikus hír érkezett. Gyorslefolysú, súlyos betegségben elhunyt fiuk, **dr. Schweitzer Gábor** egyetemi tanár, jogtudós, aki több alkalommal adott elő a Komáromi Zsidó Hitközség rendezvényein, előszót írt Schnitzer Ármin rabbi németről magyarra és szlovákra fordított könyvéhez. Halála megrázta a magyar zsidó közösséget, nagy részvét mellett kísérték utolsó útjára a Kozma utcai izraelita temetőben. A család, a barátok és a tisztelők gyászában osztozunk. Ági néni és Gábor komáromi látogatásainak emlékét sosem feledjük!

a Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége, a Hitközségi Híradó szerkesztői

Vezetőségi ülés

A Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége január 30-án tartotta soros ülését, melynek fő témája a temető helyzetének megoldása volt a korábbi gondnok elhalálása után. A tagok egyetértettek abban, hogy elsősorban a távolról nyitható kapu lesz a megoldás, melyre ajánlatot kérnek. Szó esett a temető állapotáról, illetve a karbantartási díj emeléséről, melyet mindenki szükségesnek látott. Pasternák Antal elnök és Kollár Zoltán beszámoltak arról, hogy látogatást tettek Keszegh Béla polgármester úrnál, akivel az idei év kiemelt kulturális eseményeit egyeztetették. A KZSH és az Egressy Béni Városi Művelődési Központ újra közösen szervezi meg a Zsidó Kultúra Európai Napját augusztus 30-án, a Menházban. Kiemelt figyelmet kap a Menház 130. születésnapja, a közelmúltban elhunyt Ivan Reitman születésének 80. évfordulója és Schnitzer Ármin születésének 190. jubileuma.

Látogatás a Frankel zsinagógában

Január 23-án a budai Frankel zsinagóga péntek esti kidusának vendége – Verő Tamás főrabbi meghívására – Paszternák András volt. Lapunk főszerkesztőjét Kivovics Péter, a körzet elnöke kérdezte kutatásról, tudománynépszerűsítésről, a komáromi közösségről, izraeli élményeiről. Zárásként megválaszolásra kerültek a hallgatóság soraiból érkezett kérdések.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bankunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Pasternák Antal (Komárom), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, **a KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a HH-t Tamara Zusková (Dečín) és anonimításukat kérő adományozók támogatják. Köszönjük!

Január végére elszámoltunk minden 2025-ös pályázatunkkal és folyamatban van az új támogatási kérelmek beadása.

Továbbra is várjuk programötleteiket a kile@menhaz.sk címen.

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Szövetsége meghirdette 2025. évi nyári gyermektáborait (Moadon, Szarvas). Az érdeklődőknek a kile@menhaz.sk címen tudunk bővebb felvilágosítást adni.

Az idén is lehetőség nyílik szociális támogatás igénylésére a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségétől azoknak a nyugdíjas tagjainknak, akiknek a nyugdíja nem haladja meg az 500 EUR-t. Érdeklődni a kile@menhaz.sk címen lehet.

Örömmel fogadjuk a 30 éves Hitközségi Híradóval kapcsolatos történeteiket, gondolataikat az ismert elérhetőségeken!

Idén Trencsén Európa Kulturális Fővárosa. A városban erre az alkalomra szépen felújították a zsinagógát. Tavasszal, kellő számú érdeklődő esetén tervezünk egy kirándulást. Kérjük, előzetes jelentkezésüket március 16-ig szíveskedjenek jelezni a kile@menhaz.sk címen.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Németországtól Budapestig Hausmann Juttával beszélgettünk

Hannover környéken nőttem fel, Németországban evangélikus teológiát tanultam, doktoráltam, habilitáltam. Ez idő alatt kerültem kapcsolatba a keresztény-zsidó párbeszéd különböző szintű kezdeményezéseivel, nemzetközi szinten is. Tanítottam határozott ideig különböző német egyetemeken.

A bajor-magyar evangélikus egyházak partneri kapcsolata révén kerültem 1994-ben a budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetemre az ószövetségi tanszék-re, ahonnan 2017-ben egyetemi tanárként mentem nyugdíjba. Ez idő alatt jó kapcsolatom alakult ki az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetemmel (OR-ZSE), így szívesen vállaltam, hogy a magyar nyugdíjkorhatárig beállok oktatni egyetemi tanárként. Így pár éve Doktori Iskola vezető is lettem. Most még mindig az OR-ZSE munkatársa vagyok professzor emeritaként, illetve külügyi és tudományszervezési rektori tanácsadóként.

Az OR-ZSE munkatársa, milyen feladatai vannak külügyi és tudományszervezési rektori tanácsadóként?

Elsősorban külföldi zsidó és nem zsidó egyetemekkel ill. fakultásokkal tartok kapcsolatot, kihasználva az évtizedek alatt kialakult személyes nemzetközi együttműködések. Jelenleg különös hangsúlyt fektetek

alatin-amerikai rabbiszemináriummal való kapcsolatra, elsősorban a nálunk beiratkozott doktoranduszok kísérésére, illetve az érdeklődők tanácsokkal történő kísérésére.

Ugyanígy figyelni kell az egyetemi követelményekben szereplő különböző rendszerekre is, amely egyre fontosabbá válik, mivel az egyetem jobban megnyílik az internacionalizáció előtt. Külföldi hallgatóknak nem egyszerű tájékozódni a magyar egyetemi rendszerben ill. megérteni azt.

Melyek legfontosabb kutatási területei?

Bölcsességirodalom, ezen belül főleg a Példabeszédek könyve; Zsoltárok; antropológiai kérdések; hermeneutikai kérdések.

Szakmai folyóiratokban publikál, könyveket ír. Mely írásait ajánlaná olvasóink figyelmébe?

Ruth, Budapest, Magyarország: Új Mandátum Könyvkiadó (2006), 121 p.

Ellentmondás elmélet és gyakorlat között: Megfontolások a nyelv romboló és építő erejéről a Példabeszédek könyvének nőknek szóló részei alapján, In: Orosz, Gábor Viktor (szerk.), Budapest: Luther Kiadó (2011) 248 p. pp. 11-24

Luther Márton és az Ószövetség, In: Kustár, Zoltán; Németh, Áron (szerk.) Az Ószövetség és a reformáció: Tanulmányok a héber nyelvű Ószövetség és a protestantizmus kapcsolatának múltjából és jelené-

ből Debrecen: Debreceni Református Hittudományi Egyetem (2018), pp. 11-20

Visszaütasítás - kiközösítés - elfogadás - befogadás, In: Szabó, Lajos (szerk.) Teológia és nemzetek: Az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak tanulmánykötete

Budapest: Luther Kiadó, (2016) pp. 41-49 (online: https://real.mtak.hu/54667/1/Jutta_Hausmann_u.pdf)

Jutta Hausmann (Szerkesztő), Mórictz Nikolett (Szerkesztő), Szent-Iványi Ilona (Szerkesztő), Verebics Éva Petra (Szerkesztő)

NEMek között: Társadalmi nemek sokszínű vallási megközelítésben, Budapest: Luther Kiadó (2016), 287 p

Milyen szakmai tervekkel vág neki 2026-nak?

Egy elkezdett zsoltárkommentár második részét szeretném befejezni.

PA-PT

Péntek este a Menházban

Jelenleg különös hangsúlyt fektetek

Jó volt újra együtt lenni, beszélgetni, ápolni hagyományainkat. Az előkészítésért köszönet Saláh Magdának és a Paszternák házaspárnak!

PA

Megemlékezés

A holokausztnemzetközi emléknapjához kapcsolódóan, február 2-án a Jókai Mozi-ban mutatták be – az északi oldalon tavalylátható – Kilenc koffer című előadást, mely Zsolt Béla írása alapján idézi fel a holokausztragikus időszakát.

Február 4-én az Impulzus Társulás, a Téka és a Klapka György Múzeum közreműködésével Lokális világok, társadalmi átmenetek címmel helytörténeti konferenciát szervezett. A rendezvényen 19 előadó vett részt. A konferencia összekapcsolta a múlt és a jelen társadalmi folyamatait, lokális témáit. Fontos volt a fiatalabb és tapasztaltabb szakemberek kutatásainak a bemutatása, a nemzedékek közötti párbeszéd elősegítése. A szakmai műhely több előadása kapcsolódott közösségünk történelméhez. A rendezvényen Pasternák Antal elnök és felesége képviselte közösségünket.

Szépapáink gyógyítói

Interjú dr. Kiss László orvostörténésszel

Dr. Kiss László vagyok, 75 éves, csilizradványi lakos, nős, három gyermek – egy sajnos, már meghalt – édesapja. Az orvosi kart Pozsonyban végeztem 1975-ben, majd előbb, szülőhelyemen, Ipolyságon dolgoztam a kórház belgyógyászati osztályán, később körzeti orvosként ugyanott, majd 1990-től 2012-ig négy falu körzeti orvosa voltam a Csilizközben.

Eredeti hivatásomat tekintve tehát orvos vagyok, ám már Ipolyságon elkezdtem érdeklődni az orvostörténelem kutatása iránt. Fokozatosan így lett az orvostörténethez való vonzalomból második hivatás. 1998-ban Pozsonyban megszereztem a történelemtudomány kandidátusa (CSc.) címet, majd 2011-ben Debrecenben egyetemi docenssé habilitáltak. Tizenöt éve vagyok a budapesti Orvosi Hetilap szaklektora, jelenleg a Szerkesztőség főmunkatársa. Orvostörténeti munkásságomat többször díjazták Magyarországon és Szlovákiában is. Ezek közül talán a legértékesebb a tavaly Komáromban nekem ítelt Civil Becsületrend. Számos könyvem jelent meg a Felvidék, Erdély s a Muraköz (Szlovénia) orvostörténetéből (felsorolásukat lásd a mellékletben).

Miként jött létre a Szépapáink gyógyítói című könyv? Miért fontos, hogy a mai kor embere ismerje a korabeli orvosok munkásságát, életét?

Évek óta tagja vagyok a komáromi székhelyű Szlovákiai Magyar Egészségügyi Társaságnak (SzMET). Így érthető, hogy a Felvidék, részben a mai Szlovákia orvostörténetéből Komárom az érdeklődésem középpontjába került. Évente tartok orvostörténeti előadást a SzMET komáromi konferenciáján. Többen jelezték a kollégák közül, jó lenne, ha ezek a szövegek valahol olvashatók is lennének. Ezért örültem meg Galo Vilmos úr, a Pro Museum könyvek sorozat szerkesztője ötletének a Komáromot érintő előadásaim, írásaim kötetbe gyűjtésére. Szinte hihetetlen, hogy alig egy év alatt a sorozat 10. köteteként – Deminger Orsolya szerkesztésében – amolyan karácsonyi ajándékként 2025-ben meg is jelent a Szépapáink gyógyítói c. kötet.

S hogy miért fontos a mai kor emberének ismerni a korábbi századok orvosainak életét, munkásságát? Napjaink orvosa a modern technikai lehetőségek (EKG, RTG, laboratórium) nyújtotta információk birtokában hajlamos – nincs rá ideje? – megfedkezni arról, hogy hivatása („munkája”) középpontjában a beteg, a segítségre szoruló ember kell, hogy álljon. Néha nem kell több, mint néhány meleg, empátia szó. Lehet, hogy a régebbi korok orvosainak szaktudása ma már elavult, ám humánus magatartásuk, betegekhez való viszonyuk ma is követendő példa.

A második világháború előtt a régió orvosai között számos zsidó származású szakember is gyógyított. Róluk olvashatunk-e a kiadványban?

Természetesen igen! Pl. Lipscher Mórról. Annak idején, amikor először értesültem Lipscher úttörő tetteről – ő nyitotta meg először Magyarországon beteg koponyáját gyógyítás céljából, még Budapesten – szorgalommal kezdtem életútjának komáromi szakaszát kutatni. Sikertörténet is további, úttörő jellegű tevékenységét feltárnom: ő volt az első, aki a mai Szlovákia területén, a komáromi kórház se-

bészeten vérértömlesztéssel (transzfúzióval) mentette meg nőbetege életét, 1922-ben. (Könyvem 120. oldalán elírás az 1921). Kicsit bánt, hogy emléktáblájáról hiányzik ez a fontos orvostörténeti adat.

Nekem sikerült kideríteni azt is, hogy a Komáromban felnövekedő, ma világhírű stresszkutató Selye János zsidó nagyapját még Schlesingernek hívták és a felvidéki, Trencsén megyei Pruszkán volt gyakorló orvos. Jellemző, hogy amikor ezt megírtam a mai Pruské polgármesterének, kérve segítségét a további kutatáshoz, még csak válasza sem méltott...

Van-e kedvenc története, amely orvostörténeti kutatásai során nagyon megérintette?

Még körzeti, csilizközi orvosként részt vettem az orvosi ügyelet ellátásában Nagymegyeren. Egy nyolcvanéves hölgyet láttam el lakásán, többek közt intravénás (érbe adott) injekciót is adtam neki. Az ilyen injekciót nagyon lassan, percekig kell adni s ez idő alatt el szoktam beszélgetni a beteggel. Így történt most is és szóba került az is, mi volt a néni foglalkozása. Kiderült, hogy nővérként dolgozott a komáromi kórházban! Azonnal lett közös témánk, mert arra is fény derült, hogy személyesen ismerte Lipscher igazgató urat. S tőle tudtam meg legelőször Lipscher tragikus sorsáról a leghitelesebb adatot: 1944-ben a holokauszt áldozata lett. A deportálásból már nem tért vissza. Így talált közös pontot a két hivatás, az orvosi és orvostörténeti.

Hol szerezhetik be az érdeklődők a könyvet?

Úgy tudom, hogy a komáromi Madách könyvüzletben kapható. Jó olvasást kívánok mindenkinek és köszönöm az interjúban és a vásárlásban is a „szépapáink gyógyítói” iránt megnyilvánuló érdeklődést.

PA-PT

Kiss László

Szépapáink gyógyítói

Ismert és ismeretlen
fejezetek
Komárom
orvostörténetéből

Új Kelet bemutató a Rumbach zsinagógában

Január 25-én, vasárnap délután mutatkozott be Budapesten a legendás izraeli újság, az Új Kelet megújult formátuma. A Kolozsvárról indult, később a Szentföldön napilapként, hetilapként, időszaki kiadványszerűként megjelenő újság ezentűl 180 oldalas, könyvszerű bookazinként jelenik meg.

A Borgula András által konferált program Polnauer Flóra és Ágoston Béla különleges zenei produkciójával indult. A Rumbach zsinagógában tartott rendezvényen a nemzetközi videóüzenetek mellett személyes történeteket osztottak meg a felkért előadók és a lap munkatársai az Új Keletről: Grósz Andor, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnöke, Kardos Péter főrabbi, az Új Élet főszerkesztője, Heisler András, az Erzsébetvárosi Zsidó Örökségért Alapítvány elnöke, a Mazsihisz volt elnöke, Salamon Itzhaki Sára, fotós, az Új Kelet képszerkesztő-tulajdonosa, Deák Andrea, a Mazsihisz kulturális és kommunikációs munkatársa, a Zsidó Kulturális Fesztivál főszervezője, Nemes Dániel, elemző, Balogh Szonja, stratégiai tanácsadó.

Vadász Éva főszerkesztő felkérésére munkatársunk, Paszternák András volt a harmadik felszólaló. Ünnepi gondolatait – mellyel példaképünket, az újjáéledő Új Keletet köszöntjük – az alábbiakban olvashatják:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Új Kelet Olvasók!

Köszönöm a megtisztelő lehetőséget, hogy néhány emléket megoszthatok a megújult Új Kelet budapesti bemutatóján.

Három mozaikot, emlékképet hoztam ma magammal ide a Rumbach zsinagógába:

1994-et írtunk, ez volt a bar micvá évem. Nyáron elutaztunk Izraelbe, először jártunk a Szentföldön. Az egyik utunk Beer Shevára vezetett Holczer Szili bácsiékhoz, akik a rendszerváltás után alijáztak Komáromból. Szili bácsi volt a közösség utolsó helyben lakó előimádkozója. Mielőtt kivándoroltak, összegyűlt az egész hitközség, a vidám ünnepség után Szili bácsi utoljára lépett oda az omedhez, hogy elrecitálja a délutáni imát. Emlékszem mindenki sírt a zsinagógában. Szóval, néhány év múlva a viszontlátás öröme mellett még egy dolog miatt volt fontos a látogatás. Szili bácsi rendszeresen olvasta az ekkor még napilap Új Keletet. Elhatározta, hogy ezentűl összegyűjti a sokkal tartal-

masabb pénteki számokat. Három-négy hente postára adja majd ezeket Komáromba. Hosszú éveken keresztül mindig ott lapultak a postaládánkban. Már a küldemény alakja is különleges volt. A nagyformátumú újságokat gondosan összetekerte Szili bácsi, kívülre egy fehér papír került, ezen állt a kézzel írt címzés, a színes izraeli bélyegek. Az egészet spárgával kötötte át. Ünnepe volt fel-szaladni a „levéllel”, gyorsan kerestünk egy ollót, s már faltuk is az izraeli híreket. Jó néhány hónap eltelt, mire rájöttem, mi olyan fura ezekben a lapszámokban. A szarvasi kék-fehér Izrael-képet nagyban árnyalták a helyi híradások, a meglópta, megölte,... kezdetű cikkek. Még bőven az internet korszaka előtt jártunk, ha az ember friss, hiteles híreket szeretett volna hallani, a Kol Israel esti adását próbálta megfogni, egy hatalmas rádióval szaladgálva a lakásban... Ezekhez a 15 percekhez képest igazi felüdülés volt a pénteki Új Keletek átböngészése.

Majd húsz évvel később Izraelben kutattam posztdoktorként. Az első sabszem közeledett Ramat Ganban. Elsétáltam a közeli bevásárlóközpontig, ahol a könyvesboltban nagy örömmel fedeztem fel az Új Kelet ekkor már csak pénteken megjelenő számát. Ha erre jártam mindig kerestem a lapot, s roppant bosszantó volt, amikor hétről-hétre lekéstem az itt értékesített pár példány egyikéről. A Tel-Aviv-i magyar közösséget megismerve, néhány szerzővel személyesen is találkoztam. Nagyon nagy megtiszteltetés volt, amikor Erős-Hajdu Szilvia, akkori főszerkesztő szemlélte a blogomat az újság hasábjain. Ahogy a blogból született könyvem, a Kék-fehér hétköznapiak előszavában írta 2013 novemberében: „A háttérben eközben repültek a hónapok, Izrael élte liuktető hétköznapijait, többhetes sátorozásos tiltakozási hullám zajlott, néhány Gázából küldött rakéta és a ráadott izraeli válasz borzolta a hazai és nemzetközi kedélyeket, s mindeközben Damoklesz kardjaként folyamatosan fejtünk felett lebegett, ahogyan

történik ez ma is, az iráni atomlétesítmények ügye. Nincs mit tenni, ez itt a Közel-Kelet, ez is az izraeli valóság, s legtöbbször csak ez az a kép, amit a híradókban külföldrőlunk közvetítenek. Éppen azért örültem ennek az internetes naplónak és a belőle készült könyvnek, mert úgy érzem a számtalan rövidebb, hosszabb bejegyzésből kiderül, hogy a harcias híreken túl, Izrael mennyi rendkívüli szépséget és hétköznapi örömet tartogat.”

A harmadik mozaik egy személyes találkozás. 2023 februárjában Tel-Aviv egyik szállodájának lobbijában beszélgettünk Vadász Évával, az akkor már főleg online formában megjelenő, ha megjelenő Új Kelet főszerkesztőjével. A tőle megszokott lelkesedéssel beszélt arról, hogy lesz még egyszer nyomtatott Új Kelet... hosszan ecsetelte a nehézségeket, a kiadói, nyomdai, terjesztői kihívásokat. Bevallom, kicsit szkeptikus voltam a szavait hallgatva. Ezért is nagy volt az öröm, amikor arról olvastam, ismét itt az Új Kelet!

Zárásként, mi mást kívánhatok, minthogy folytatódjon az Új Kelet története nagyon sokáig! A mi kis komáromi közösségi újságunk, a Hitközségi Híradó még csak 30 éves idén, mindig jó a nagy testvéreket, mint pl. az Új Kelet követni, példának tekinteni.

Még egy mozaik, amikor kedves ashkeloni ismerőseimnek, Ornának és Yossinak meséltem, hogy ma hová jövök, arra kértek, mondjam el. Amíg szüleik éltek, ők minden reggel mentek az újságoshoz, hogy az Új Keletet időben beszerezzék számukra.

A barbárság diadala

Kirschner Pétert, a MAZSIKE elnökét kérdeztük

1988-ban, még a rendszerváltó Egyesülési törvény előtt, a zsidó közösségre jellemző hosszas viták után megalakult a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület. Egyike voltam az előkészítést szervezőknek, alapítóknak. Közel húsz éve pedig rám mérte a sors, hogy vezessem az Egyesületet. Miután eredendően végzettségem és munkahelyeim is a kulturális területhez kötődnek, ezért bennem van a "kényszer", hogy biztosítsam magam és a MAZSIKE számára napi sikerélményeket. Nem könnyű.

Nemrégiben jelent meg a MAZSIKE gondozásában A barbárság diadala című emlékező olvasókönyv. Miként indultak el öt éve az emlékező-tiltakozó felolvasások, melyek most könyv formátumban is olvashatók?

Az ötletet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a „könyvek holokausztja” című dokumentumkiállítása adta. Megdöbbentő képek, korabeli hivatalos dokumentumok segítségével követheti nyomon a néző, hogy a sajtóból és a könyvkiadásból hogyan szorította ki fokozatosan a hatalom a zsidó szerzőket, könyvkiadókat, könyvkereskedőket. Egészen az 1944. évi betiltásokig és a könyvbezúzásig. Akkor merült fel a gondolat, hogy a betiltott szerzők műveinek felolvasásával emlékezzünk erre a szörnyű eseményre. Jó érzés volt, hogy első szóra jöttek ismert színészek, írók, költők, közéleti emberek, előadóművészek és kértek helyet a pódiumon. A betiltott szerzők

közi mindenki szabadon választott. Mi csak annyit tettünk, hogy próbáltuk terelni az érdeklődésüket, választásukat a kevésbé ismert írók, költők felé. Ennek lett az eredménye néhány valóban szenzációsnak számító felfedezés. Példaként: Sas Irén, Bíró Lajos, Alba Nevis, Hatvany Lili, Pásztor Árpád.

Döbbenetes, hogy a megsemmisítés várt Molnár Ferenc, Heltai Jenő vagy éppen Felix Salten műveire is.

Miért fontos napjainkban, hogy foglalkozunk az 1944-es történetekkel?

A könyvek, az irodalom, a film, a színház és annak alkotói mindig a szélsőséges indulatok keresztútjába kerülnek. Mert az igazi művész csak a humánus, a tisztesség és az igazság oldalán állhat. Még akkor is, ha élete árán kell kimondania, amit mások nem mernek. Sajnos ma is meg kell védenünk a hazájukból elűldözött filmeseket, megfenyegetett írókat vagy éppen a befóliázott könyveket.

A kiadványban harminc ismert közreműködő által felolvasott művek és ajánlásaik szerepelnek. Mennyire nyitottak az ismert személyiségek arra, hogy felolvassanak a program keretében? Kikhez szólnak ők, kik alkotják a kötet célközönségét?

Öt év alatt közel 80 ismert színművész, író, költő, sportoló, filmrendező, muzsikuss vállalta a felolvasást. Mindenki azonnal és önzetlenül állt az ügy mellé. A közönség is mindvégig kitartott a

2-3 órás programon. Tudjuk, hogy a diákok, akiknek elsősorban a kiadványt szánjuk, nem igazán olvasnak manapság. De a rövid szemelvények talán megragadják a figyelmüket. Különösen, mert ismerik és szeretik azokat, akik ajánlják a műveket. Azzal próbálkozunk, hogy néhány iskola a megszokott emléktárgyak mellett vagy helyett ezt adja útravalónak érettségiző diákjainak. Arra is biztatjuk az iskolákat, hogy ők is szervezzenek felolvasást a könyvből.

Hol szerezhető be a kiadvány?

Néhány könyvesboltba eljuttatjuk a könyvet, ahol meg tudunk állapodni egy szerényebb jutalékkal. Árusítani fogjuk a rendezvényeinken. Természetesen postán is meg lehet rendelni egy-egy iskolának, hitközségnek. Az ára 2.500 Ft, de aki eljön érte személyesen a MAZSIKE irodájába, annak kedvezmény adunk.

Milyen programokkal készül 2026-ra a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület?

Hagyományos programjaink mellett olyan irodalmi- és filmklubot indítunk, amelynek segítségével feldolgozzuk a zsidóság helyzetét, hazatalálását a háború és a holokauszt után. Folytatjuk a sétafesztiválokat. Idén azonban kimozdulunk Budapestről és azokban a városokban is indítunk sétákat, ahol sok botlatókövet helyeztünk el. Ezek lesznek a vidéki településeken a helyi „Élet menetel”. Megismétljük a tiltakozó felolvasást. Elkezdjük a botlatókövekhez, pontosabban az áldozatokhoz kapcsolódó adatok, dokumentumok, információk feldolgozását és lehetővé tesszük egy korszerű applikáció segítségével a hozzáférést.

DR. ORNA MONDSCHIN

Löwinger Manci szakácskönyvéből A só a legfontosabb fűszer

**Kinek nincs öt-
hat vagy akár több
sótartója? Min-
den napra, ünne-
pre, amikor vendé-
gek jönnek, tejes**

**vagy húsos tálaláshoz. Van, aki nagy gyűj-
teménnyel dicsekedhet, minden külföldi
kirándulás alkalmával gazdagítja a gyűj-
teményét, külön vitrinben tartja. Nem tu-
dunk semmilyen ételt só nélkül fogyasztá-
ni. Még az édes jellegű süteményekben is
található belőle.**

Az ősidőkben a só legfontosabb felhasználása tartósítószerként történt a mindennapi ételekhez. Őseink is tudták, hogy mennyire veszélyes az egészségre, ha az étel megromlik, a só használata segít az ételek tárolásában. Mivel nem volt könnyű sót találni és bányászni, sok kultúrában a só a gazdagságot jelezte, vallási szertartásokban is használták. Mai napig szokás sót alkalmazni egészségügyi célokra: például torokfájásra, sós vízzel öblíteni a torkot, vagy egyes bőrbetegségekre ajánlott a Holt-tengeri víz. Ezzel kapcsolatban ne felejtjük el a Holt-tenger melletti sóoszlopot, amelyről azt mondják, hogy Lót feleségét mutatja.

Amikor Lót és családja elmenekült Szodomából (Beresit könyv, 19. fejezet), az angyal, aki kimentette őket, megparancsolta, hogy semmiképpen ne nézzenek vissza. Lót feleségének nehéz volt elszakadni a városától és baráti körétől, mivel tudta, mi vár rájuk, visszanézett, és rögtön sóoszloppá változott. Ez egy nagyon érdekes történet, amely az emberi tulajdonságokról szól. Lót felesége nem értette, hogy valójában mi történik. Akkoriban nem volt szokás az asszonyoknak elmondani a fontos eseményeket, illetve hogy miért pusztul el Szodoma és Gomora. Lót parancsolt rá és a családjára, hogy azonnal meneküljenek. Felesége nem búcsúzott el szomszédaitól, csendben követte a férjét és családját, amikor megértette, miért kell elszakadnia megszokott, kedves életétől, muszáj volt visszanéznie, és szimbolikusan elbúcsúznia azoktól, akikkel a mindennapi háziasszony életét élte.

A Holt-tenger világszerte híres. Érdekes, hogy héberül sós tengernek hívják. Talán azért nevezik Holt-tengernek, mert nincs ott semmilyen élet, sem halak, sem növé-

Fotó: Wikipédia

nyek. A magas só- és ásványianyag-tartalom miatt nem lehet ott élet. De éppen ezért az ásványoknak és a sónak fontos szerepe van olyan bőrbetegségek gyógyításában, amelyeket máshol nem lehet kezelni.

A történelemben találhatók háborúk is a só miatt, mert nehéz volt bányászni vagy más módszerrel kitermelni. Annnyira fontos volt, hogy a római hadseregben, ahol fizetett katonák voltak, a fizetés egy részét sóban adták. A Távol-Keleten is tudjuk, hogy adót szabtak a sóra, ezért csak a gazdagok tudták használni.

A mai modern világban a só mindenütt megtalálható, elég olcsó áron. Vannak különlegesekek, mint például a Himalája só, perza só, indiai só és persze kóser só.

Ha nincs semmilyen egészségügyi akadály, sokan szeretik a sós süteményeket. Próbáljuk ki, és mértékkel fogyasszuk!

Sós perec

Hozzávalók: 3 pohár liszt, 10 dkg vaj vagy margarin, 1 kiskanál száraz élesztő, 1 kiskanál só, 1/2 pohár olaj, 3/4 pohár víz, 1/4 pohár szezámmag, 1 tojás.

Elkészítés: Az összes hozzávalót összekeverjük a szezámmag és a tojás kivételével. Kis rudakat formázunk, gyűrű alakúra, amelyeket belemártunk a tojásba és a szezámmagba. 180 fokban 10-15 percig sütjük.

Sós keksz

Hozzávalók: 30 dkg liszt, 15 dkg vaj vagy margarin, 1 tojás, 1 kiskanál sütőpor, 1 kiskanál só, 1/2 pohár víz vagy tej.

Elkészítés: Összekeverjük az alapanyagokat, a nyújtás után kekszformákat készítenek. Tetejét megkenjük tojással, megszórjuk durva sóval, mákkal, szezámmaggal vagy reszelt pikáns sajttal.

Jó étvágyat!

Sakrálné príbehy Synagógy.sk

Rozhovor s Ľubom Stachom a Monikou Stachovou

Umelecká a manželská dvojica pôsobiaca od roku 2008. Ľubo Stacho vyštudoval Stavebnú fakultu Technickej univerzity v Bratislave /1976/ a FAMU v Prahe /1984/, v roku 1990 založil štúdio fotografie na Bratislavskej VŠVU, kde viedol do roku 2023 Ateliér Laboratórium fotografie (ALF). Diapazón jeho tvorby je široký od dokumentárnej fotografie až po výtvarné projekty, performance, inštalácie. Samostatne vystavoval v Pittsburgu, Viedni, Tel Avive, Tokiu, Berlíne a ďalších mestách. Jeho fotografie sa nachádzajú vo svetových zbierkach.

Monika Stacho absolvovala bakalárstvo na Akadémii umení v Banskej Bystrici /2001/, magisterstvo na VŠVU /2004/, a doktorandstvo na Akadémii umení v Banskej Bystrici /2014/. Spoločne ako dvojica sa venujú konceptuálnemu dokumentu, ktorým mapujú hlavne časové zmeny architektúry /projekty Domy a Nová spiritualita/. V projekte Dva domy jedného pána zachytávajú synagógy a kresťanské kostoly v jednotlivých obciach a mestách a vyjadrujú vytrácanie duchovných hodnôt a žido - kresťanskej tradície Európy. Ďalším okruhom ich záujmu je fotografia Slovenskej súčasnej architektúry.

Spoločne vystavovali na Fotofeste v Houstne, vo Varšave, Wroclavy, v Prahe a samozrejme na Slovensku. www.lubostacho.webnode.sk - www.monikastacho.webnode.sk.

Ako vznikol projekt Sakrálné príbehy Synagógy.sk? Prečo je dôležité, aby ľudia poznali príbehy a históriu synagóg?

Sakrálnej problematike sa venujeme dlhodobo. Najskôr to boli inštalácie v synagóge v Trnave „Plátna spomienok a zabúdania“ (1997) a Inštalácia „Návrat stratených“ (1999) v synagóge v Šamoríne. Prvý projekt, kde sme sa dôsledne začali venovať stavu a histórii synagóg bola výstava Dva domy jedného Pána, ktorý sme premieňovali v synagóge v Stupave 8.11. 2009. Predstavili sme fotografie (75x50 cm) kostolov a synagóg z jednej obce, alebo mesta. Týmto porovnaním sme vtedy upozornili na alarmujúci stav synagóg, niekedy ľudia ani nevedeli, že v ich obci je synagóga, alebo čo je synagóga. Výstava bola úspešná a reprízovali sme ju na viacerých miestach doma aj v zahraničí. Projektom Synagógy.sk prezentovaným ako výstava s katalógom znova pripomenieme súčasným generáciám čo sa u nás stalo počas holokaustu. Židia boli odvezení do koncentračných

táborov a väčšinou sa už nevrátili, po vojne sa o synagógy už nemal kto postarať a preto začali chátrať, rozpadáť sa, až došlo k ich zbúraniu. Priamo na dôkazoch zničného kultúrneho dedičstva môžu súčasné generácie pochopiť zlyhanie našej krajiny počas 2. svetovej vojny. Pre našu súčasnosť je dôležité, aby sme sa vedeli obzrieť dozadu a poučiť sa z chýb, ktoré sme na Slovensku spravili v minulosti. Projekt zahŕňa náš tridsaťročný výskum o synagógach, je v tom množstvo ciest po Slovensku, kontaktovania archívov, komunikácie s miestnymi historikmi, aktivistami, fotografovanie, a veľa ďalších s tým spojených prác.

Do kolkých obcí a miest sa vám podarilo dostať? Nachádzajú sa na mape Slovenska ešte „biele miesta“?

Výstavu sme rozdelili do 6-tich kapitol:

1 – Zbúrané synagógy alebo modlitebne sú vizuálne diptychy, na ktorých sme zachytili miesta, kde stáli pôvodné synagógy. K nim sme dohľadali fotografie či pohľadnice, ako vyzerali a doplnili informáciami, kedy boli postavené a kedy zbúrané. Doteraz sa nám podarilo takto spracovať približne 88 synagóg.

2 – Devastované synagógy, ktoré chátrajú a zatiaľ sa nenašiel nikto, komu by záležalo synagógu zachrániť, rekonštruovať a vdýchnuť jej nový život. /13 ks/

3 – Zadaptované synagógy boli opravené a prispôbené väčšinou na komerčné účely, ako napríklad obchody, školy, posilňovne alebo sociálne zariadenia. /13 synagóg/

4 – Multifunkčné synagógy, boli opravené a dnes slúžia ako múzeá, výstavné a koncertné sieni alebo sa tam organizujú prednášky pre rôzne skupiny ľudí, napríklad študentov. /22 synagóg/

5 – Adoptované synagógy rekonštruovali a zachránili iné cirkvi a potom si ich prispôbili na svoje náboženské rituály. /6 synagóg/

6 – Liturgické synagógy sú zachránené pôvodné svätostánky, kde sa aj v súčasnosti konajú židovské bohoslužby. /7 synagóg/

V akej forme sa môžu záujemcovia oboznámiť s výsledkami projektu?

Výstava v Bratislave skončila, chceli sme spraviť reínštaláciu v Košiciach, žiaľ nepodarilo sa nám zohnať potrebné financie a tak momentálne môžu ľudia k týmto informáciám dostať len v knihe Synagógy.Sk, ktorú sme financovali z rodinného rozpočtu v náklade 100 ks, čo sa nesmierne rýchlo rozpredalo a my sme si odložili len pre náš archív. Náklady boli oveľa vyššie ako žiadame od ľudí, aby nám prispeli, ale niektorí nám dali viac, keď videli rozsah práce a dlhodobého výskumu.

Máte plány na pokračovanie projektu?

Radi by sme pokračovali, určite treba doplniť každú kapitolu, a chýba jedna dôležitá kapitola Prestavené synagógy na rodinné domy a podobne. Až zoženieme financie budeme pokračovať.

PA-PT

Nakladatel'stvo P3K Rozhovor s Petrom Karasom

P3K je malé až střední nakladatelství, jehož základní edice představují judaika a odborné a naučně-populární publikace se zaměřením na historii a geografii. Název nakladatelství vznikl z iniciál zakladatelů a spolumajitelů: Petr Karas, Karel Kupka. Představují tedy „půlku“ nakladatelství, současně iniciátora edice judaika.

Po studiu na filozofické a přírodovědecké fakultě jsem pracoval roky jako redaktor či autor učebnic, vedle toho jsem působil mnoho let na Lauderových školách v Praze (jediné židovské školy v Česku), v letech 2014–24 jako ředitel, ale už to nešlo skloubit, dal jsem přednost nakladatelství, navíc jsme si v posledních dvou letech pořídili také vlastní tiskárnu a knihárnu.

Kedy a s akým cieľom vzniklo Nakladateľstvo P3K?

Vznik Nakladatelství P3K se datuje do roku 2005. V té době jsme měli s kolegou za sebou už léta práce pro jiná nakladatelství a řadu společných projektů. Shoda v představách o edičním zaměření a šance uplatnit vlastní představy a zúročit zkušenosti nás vedly k založení vlastního nakladatelství. Knížky máme rádi, a proto se je v P3K snažíme dělat tak, aby se nám samotným líbily. Připravujeme i knížky pro jiné subjekty (vydavatelský servis), dá se říct, že to je hlavním ekonomickým motorem P3K, vlastní knížky pod značkou P3K pak nemusí nutně finančně dávat smysl, primární je přínos pro specificky zaměřené čtenáře, byť jich nemusí být mnoho.

Akým tématom sa venujú vaše publikácie? Aký je dopyt po knihách, ktoré sa zaoberajú židovstvom?

Realizovali jsme např. originální projekt edice Sifrej Maharal (výběrové překlady z díla pražského Maharala), věnujeme se dílu rabi Jonathana Sackse (Týdenní čtení z Tóry), vydali jsme netradiční převyprávě-

vení Tanachických příběhů od Jana Šmíla Diveckého, v edici Osudy 20. století se věnujeme osudům přeživších šoa. Ale ediční zaměření se mění i dle aktuálních potřeb, takže ve chvíli, kdy jsme sami měli děti, vydali jsme ilustrovanou Knihu (židovských) svátků pro předškolní a raně školní děti. Velmi ambiciózním projektem je ve spolupráci s nakladatelstvím Jiří Blažek komentovaný překlad Mišny.

O knihy s židovskou tematikou je stále zájem, byť rozhodně menší než před 15–25 lety. Nicméně některé tituly určené primárně pro židovské čtenáře (typicky Osamělý člověk víry od rav Solovějčika, případně Pirkej avot) by se bez darů nadací (nejvíce nám pomáhá Nadační fond obětem holocaustu a Nadace Židovské obce v Praze) či donátorů neobešly. Jiné publikace mají značný potenciál i mimo komunitu, a tak např. Příběhy Tóry či právě knížky Jonathana Sackse vycházejí v nákladu 1 000 ks a více.

Ktoré knihy by ste odporučili našim čitateľom?

Rozhodně bych doporučil sérii Týdenních čtení z Tóry. Komentáře rabína Sackse v sobě spojují čtivost, biblické texty a problémy současnosti, jsou oceňovány jak kritiky, tak čtenáři. Navíc překlad Terezy Rejškové je opravdu precizní. Vyšly již svazky ke Genesis (pod názvem O svobodě a náboženství) a k Exodu, Leviticu a před měsícem i k Numeri. Pátý díl by měl vyjít za dva roky. Osobně si cením také Příběhu knihy Ester, komentáře rav Ariela k Megilat Ester.

S akými novinkami sa pripravujete na rok 2026?

Rok 2026 bude poměrně bohatý na novinky. Pokud zůstanu jen u judaika, tak na jaře vyjde Hvězda vykoupení od Franze Rosenzweiga, před posledními korekturami je také druhý svazek komentovaného překladu Mišny – Šest pořádků Mišny, seder Mo'ed. V polovině roku světlo světa spatří český překlad hebrejských básní největšího středověkého židovského básníka Jehudy ha-Leviho. A na podzim chystáme překlad moderního díla akademičky Gily Fine, s pracovním názvem Ženy v Talmudu (originál: The Madwoman in the Rabbi's Attic: Rereading the Women of the Talmud).

Kde si môžu záujemcovia vaše publikácie zakúpiť?

Určitě lze doporučit eshop nakladatelství (<https://p3k.cz/shop-list>), protože nabízíme veškeré tituly P3K, včetně eknih, a díky Zásilkovně (Packeta) je doprava na Slovensko podstatně zjednodušená. Jinak naše knihy má v distribuci Kosmas, na Slovensku pak Artforum, resp. Martinus.

PA-PT

Predstavenie Új Kelet v Rumbachovej synagóge

Dňa 25. januára, v nedeľu popoludní, sa v Budapešti predstavili legendárne izraelské noviny Új Kelet v obnovenom formáte. Noviny, ktoré začali v Kluži a neskôr vychádzali v Svätej zemi ako denník, týždenník či periodikum, budú odteraz vychádzať ako 180-stranový, knižný bookazin. Program, ktorý moderoval András Borgula, otvorili výnimočné hudobné vystúpenia Flóry Polnauer a Bélu Ágostona. Na podujatí v Rumbachovej synagóge okrem medzinárodných video-pozdravov zazneli aj osobné príbehy, ktoré o Új Kelet zdieľali pozvaní rečníci a pracovníci redakcie: Andor Grósz, predseda Zväzu židovských náboženských obcí v Maďarsku (Mazsihisz), hlavný rabin Péter Kardos, šéfredaktor Új Élet, András Heisler, predseda Nadácie pre židovské dedičstvo v Erzsébetvárosi, bývalý predseda Mazsihiszu, Sára Salamon Itzhaki, fotografka a editorka-vlastníčka Új Kelet, Andrea Deák, kultúrna a komunikačná pracovníčka Mazsihiszu, hlavná organizátorka Židovského kultúrneho festivalu, Dániel Nemes, analytik, Szonja Balogh, strategická poradkyňa.

Na pozvanie šéfredaktorky Évy Vadász bol tretím rečníkom András Paszternák. Jeho slávnostné myšlienky ktorými pozdravil znovuzrodený Új Kelet, si môžete prečítať nižšie:

Vážené dámy a páni!

Milí čitatelia Új Kelet!

Ďakujem za túto poctu, že sa môžem podeliť o niekoľko spomienok na budapešťianske predstavenie obnoveného Új Kelet. Prišiel som dnes do Rumbachovej synagógy tri mozaiky, tri spomienky:

Písal sa rok 1994, bol to môj bar micva rok. V lete sme cestovali do Izraela, prvýkrát sme boli vo Svätej zemi. Jedna z našich ciest viedla do Beer Shevy k pánovi Szilimu Holczerovi, ktorý po zmene režimu odišiel z Komárna do Izraela. Szili bácsi bol posledným miestnym predmodliteľom komunity. Pred ich odchodom sa celá obec zišla, po veselých oslavách Szili bácsi naposledy pristúpil k omedu, aby predniesol popoludňajšiu modlitbu. Pamätám si, že v synagóge všetci plakali. O niekoľko rokov neskôr, okrem radosti zo stretnutia, mala návšteva ešte jeden význam. Szili bácsi pravidelne čítal vtedy ešte denník Új Kelet. Rozhodol sa, že bude zbierať najobsiahlejšie piatkové čísla. Každé tri-štyri týždne ich posielal poštou do Komárna. Po dlhé roky boli tieto čísla vždy v našej poštovej schránke. Už samotný tvar zásielky bol výnimočný. Veľkoformátové noviny starostlivo zvi-

nul, zvonku bol biely papier s ručne písanou adresou a farebnými izraelskými známkami. Celé to zviazal špagátom. Bola to udalosť vybehnúť s „listom“, rýchlo sme hľadali nožnice a už sme hltali izraelské správy. Trvalo niekoľko mesiacov, kým som si uvedomil, čo je na týchto číslach zvláštne. Modro-biely obraz Izraela zo Sarvašu bol výrazne doplnený miestnymi správami, článkami začínajúcimi slovami „okradol, zabil...“. Bolo to ešte pred érou internetu, ak človek chcel čerstvé, dôveryhodné správy, snažil sa naladiť večerné vysielanie Kol Israel, behajúc s veľkým rádiom po byte... V porovnaní s tými 15 minútami bolo prelistovanie piatkových Új Kelet skutočným osviežením.

O dvadsať rokov neskôr som v Izraeli pôsobil ako postdoktorand. Prvý šabat sa blížil v Ramat Gane. Zašiel som do blízkeho nákupného centra, kde som v kníhkupectve s radosťou objavil Új Kelet, už vychádzal len v piatok. Kedykoľvek som tam bol, vždy som hľadal noviny, a veľmi ma mrzelo, keď som týždeň čo týždeň zmeškal jeden z mála predávaných výtlačkov. Spoznal som maďarskú komunitu v Tel Avive, s niektorými autormi som sa stretol osobne. Veľkou ctou bolo, keď vtedajšia šéfredaktorka Szilvia Erős-Hajdu zverejnila môj blog v novinách. Ako napísala v predslove ku knihe Kék-fehér hétköznapi, ktorá vznikla z blogu, v novembri 2013: „Medzitým plynuli mesiace, Izrael žil pulzujúci každodenný život, prebiehali niekoľkotýždňové protesty v stanoch, niekoľko rakiet vystrelených z Gazy a izraelská odpoveď rozrušili domácu aj medzinárodnú verejnosť, a popritom nám neustále nad hlavami visel Damoklov meč, ako je to aj dnes, otázka iránskych jadrových zariadení. Nedá sa nič robiť, toto je Blízky východ, toto je izrael-

Foto: Dávid Lantai

ská realita, a väčšinou je to ten obraz, ktorý o nás sprostredkujú správy v zahraničí. Práve preto som sa tešila tomuto internetovému blogu a knihe, ktorá z neho vznikla, lebo z množstva kratších a dlhších zápiskov vyplýva, že okrem bojových správ Izrael ponúka nespočetné množstvo výnimočných krás a každodenných radostí.“

Tretia mozaika je osobné stretnutie. Vo februári 2023 sme sa v lobby jedného hotela v Tel Avive rozprávali s Évou Vadász, šéfredaktorkou vtedy už najmä online Új Kelet. S obvyklým nadšením rozprávala o tom, že raz bude opäť tlačенý Új Kelet... Dlhो opísala ťažkosti, vydavateľské, tlačiarenské a distribučné výzvy. Priznávam, bol som trochu skeptický, keď som počúval jej slová. O to väčšia bola radosť, keď som sa dočítal, že Új Kelet je opäť tu!

Na záver, čo iné si priať, než aby príbeh Új Keletu pokračoval ešte veľmi dlho! Naše malé komunitné noviny v Komárne majú tento rok len 30 rokov, vždy je dobré nasledovať veľkých súrodencov, ako je Új Kelet, a brať si z nich príklad.

Ešte jedna mozaika, keď som povedal mojim milým známym z Ashkelonu, Orne a Yossimu, kam dnes idem, požiadali ma, aby som to spomenul: Kým žili ich rodičia, každé ráno chodili do novinového stánku, aby si včas zaobstarali Új Kelet.

Piatkový večer v Menháze

Dňa 30. januára sme opäť spoločne privítali šabat v centre komárňanskej židovskej náboženskej obce. Prítomných privítal koordinátor Tamás Paszternák. V súvislosti s Medzinárodným dňom pamiatky obetí holokaustu sme si pozreli dojímavý krátky film pána profesora Jána Makovníka, v ktorom teta Vilma Szalayová rozprávala o období holokaustu a o tragickej strate svojej mamy. Po videu, ktoré bolo natočené na autentických miestach a pripomenulo dobové životné situácie, bolo ťažké prehovoriť. Osobitnou radosťou pre nás bolo, že sme mohli v tento deň privítať tetu Vilmu medzi nami. Po spomienke zapálila piatkové večerné sviečky Judita Haasová. Šabat sme privítali vo vykúrenej synagóge pod vedením kantora Dániela Feketeho zo Székesfehérváru. Po tradičných melódiách, kiduši a večeri sme pri príležitosti sviatku Tu bišvat ochutnali pätnásť druhov ovocia v sále Zoltána Wallensteina.

Bolo dobré byť opäť spolu, rozprávať sa a prežívať naše tradície. Za prípravu ďakujeme Magde Saláthovej a manželom Paszternákovcom!

Spomíname

Na konci januára sme dostali smutnú správu z Budapešti, zomrela **Ágnes Spitzer**, manželka hlavného rabína Józsefa Schweitzera. Rebecen viackrát sprevádzala svojho manžela, neskôr syna, na podujatiach v Menháze. Jedna z najpamätnejších návštev bola počas Purimu v roku 1998, keď na pozvanie Tamása Paszternáka prišli do nášho mesta. Na stanici v južnom Komárome vystúpili z vlaku s veľkými balíkmi, sprevádzaní dvoma študentmi rabínskej školy. Krabice ukrývali chutné purimové koláče, ktoré priniesli účastníkom popoludňajšieho klubu Shalom. Fotografie z návštevy uchováame v našom digitálnom archíve.

Niekoľko dní po pohrebe matky prišla ďalšia tragická správa. Po rýchlo prebiehajúcej, vážnej chorobe zomrel syn, **dr. Gábor Schweitzer**, univerzitný profesor a právnik, ktorý viackrát prednášal na podujatiach komárňanskej židovskej náboženskej obce, napísal predslov k knihe rabína Ármina Schnitzera, preložené z nemčiny do maďarčiny a slovenčiny. Jeho smrť otriasla maďarskou židovskou komunitou, na jeho poslednej ceste na židovskom cintoríne na ulici Kozma ho sprevádzali s veľkou účasťou.

Zdieľame smútok rodiny, priateľov a všetkých, ktorí si ich vážia. Na návštevy tety Ági a Gábora v Komárne nikdy nezabudneme!

Zasadnutie vedenia

Vedenie ŽNO Komárno sa zišlo na pravidelnom zasadnutí 30. januára, ktorého hlavnou témou bolo riešenie situácie na cintoríne po úmrtí predchádzajúceho správcu. Členovia sa zhodli, že riešením bude predovšetkým brána, ktorú bude možné otvárať na diaľku, na ktorú si vyžadujú cenovú ponuku. Hovorilo sa aj o stave cintorína a o zvýšení poplatku za údržbu, ktoré všetci považovali za potrebné. Anton Pasternák, predseda, a Zoltán Kollár informovali, že navštívili pána primátora Bélu Keszegha, s ktorým dohodli hlavné kultúrne podujatia tohto roka. ŽNO Komárno a Mestské kultúrne stredisko Béni Egressyho opäť spoločne organizujú Európsky deň židovskej kultúry 30. augusta v Menháze. Osobitnú pozornosť dostane 130. výročie Menházu, 80. výročie narodenia nedávno zosnulého Ivana Reitmana a 190. jubileum narodenia Ármina Schnitzera.

Na návšteve vo Frankelovej synagóge

Dňa 23. januára bol hosťom piatkového večerného kidušu v budapeštianskej Frankelovej synagóge – na pozvanie hlavného rabína Tamása Verőa – András Paszternák. Šéfredaktorom nášho časopisu rozprával predseda obvodu Péter Kivovics o výskume, popularizácii vedy, komárňanskej komunite a o izraelských zážitkoch. Na záver boli zodpovedané otázky z publika.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

ŽNO Komárno, Shalom klub a Spravodajcu podporili Tamara Zusková (Dečín) a darcovia, ktorí si želajú zostať v anonymite. Ďakujeme!

Do konca januára sme vyúčtovali všetky naše projekty za rok 2025 a prebieha podávanie nových žiadostí o podporu.

Stále očakávame vaše návrhy na programy na adrese kile@menhaz.sk.

ÚZZNO v SR vyhlásil letné detské tábory na rok 2025 (Moadon, Sarvaš). Záujemcom môžeme poskytnúť viac informácií na adrese kile@menhaz.sk.

Aj tento rok je možnosť požiadať o sociálnu podporu od ÚZZNO v SR pre našich dôchodcov, ktorých dôchodok nepresahuje 500 EUR. Informácie na adrese kile@menhaz.sk.

Tento rok je Trenčín Európskym hlavným mestom kultúry. Pri tejto príležitosti bola v meste krásne zrekonštruovaná synagóga. V prípade záujmu plánujeme na jar výlet. Prosíme, aby ste sa vopred prihlásili do 16. marca na adrese kile@menhaz.sk.

Pred šabatou
Foto: Zoltán Kollár

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Anton Pasternák (Komárno), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJCA

FEBRUÁR 2026 – ŠVAT-ADAR 5786.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXIV. REG. ROČNÍK. 2. ČÍSLO, 357. ČÍSLO

PÄTNÁŠŤ DRUHOV OVOCIA NA STOLE, TU BIŠVAT V KOMÁRNE

ÚJ KELET

„Dňa 25. januára, v nedeľu popoludní, sa v Budapešti predstavili legendárne izraelské noviny Új Kelet v obnovenom formáte. Noviny, ktoré...“

3

NAKLADATEĽSTVO P3K

„O knihy s židovskou tematikou je stále zájem, byť rozhodne menší než pred 15–25 lety. Nicméně některé tituly určené...“

4

SYNAGÓGY

„Projekt zahŕňa náš tridsaťročný výskum o synagógach, je v tom množstvo ciest po Slovensku, kontaktovania archívov, ...“

5

Pozvánka na Purim

ŽNO Komárno týmto pozýva všetkých záujemcov na purimovú oslavu, ktorá sa uskutoční 2. marca 2026, v pondelok o 16:30 v Menháze.

Program:

- koncert skupiny Pressburger Klezmer Band
- čítanie Megily (Kniha Ester) – Hemera Ákos, kandidát na rabína
- sviatočné občerstvenie, tombola

Radi privítame záujemcov, tí, ktorí prídu v kostýme alebo s maskou, dostanú darček! Účasť je bezplatná, ale podmienená predchádzajúcou registráciou. Prihlášky očakávame do 27. februára na adrese kile@menhaz.sk.

Sederový večer

ŽNO Komárno aj tento rok organizuje tradičný sederový večer, ktorý sa uskutoční **1. apríla 2026, v stredu (prvý seder) od 18:00** v Menháze pod vedením Mihálya Riszovannija.

Prihlásiť sa môžete do 23. marca na adrese kile@menhaz.sk.

Preßburger Klezmer Band

Vznikli sme v Bratislave v roku 1995 ako prvá slovenská kapela, ktorú systematicky oslovila energia židovskej tanečnej hudby klezmeru zo strednej a východnej Európy. Za viac než tridsať rokov na scéne sme si vytvorili vlastný živelný hudobný kokteil. Spájame židovskú, balkánsku a orientálnu tradíciu so slovenským i rómskym folklórom a s chuťou do toho pri miešavame prvky jazzu, rocku, reggae či latiny.

Hrávame doma aj v rôznych krajinách Európy, na festivaloch, koncertných pódiiach aj menších scénach, a postupne sme sa stali prirodzenou súčasťou európskej world music scény. Našu tridsaťročnú cestu sme oslávili výstavou 30 rokov slovenskej legendy klezmeru a worldmusic, ktorá stále prebieha v priestoroch Múzea židovskej kultúry v Bratislave. Hráme živo, tanečne a emotívne. Veríme totiž, že hudba má ľudí rozchýbať, vziať a dotknúť sa ich naplno.

